

Rakičanske Muzge – nova rimska vila v Prekmurju

Branko KERMAN

Izvleček

V članku je predstavljena s pomočjo aerofotografije odkrita rimska vila v Prekmurju, na Rakičanskih Muzgah pri Murski Soboti. Arheološki terenski pregled območja je potrdil, da tloris na fotografiji kaže na rimsko vilo. Med pobrano antično keramiko izstopajo fragmenti sigilatnega posodja, krožniki, sklede, fragment steklenega balzamarija in groba lončenina. Najdbe so datirane v 2. in 3. stoletje. V ta časovni okvir lahko umestimo tudi vilo. Odkritje širi pogled na dosedanje poznavanje antične poselitve Prekmurja.

Ključne besede: Slovenija, Prekmurje, Rakičanske Muzge, rimska vila, aerofotografija, terenski pregled, tera sigilata, rimska cesta

Abstract

The article presents the Roman villa from Rakičanske Muzge near Murska Sobota, which was discovered with aerial photography. To confirm the attribution of the detected building remains, the area of the villa was intensively surveyed. The finds of fragments of plates, bowls, terra sigillata pottery, a fragment of a glass balsamarium, and coarse roman pottery can confirm a dating in the second and third centuries AD. Consequently we can date the villa to this period. The discovery of the villa from Rakičanske Muzge adds a new perspective to knowledge of the Roman occupation of the Prekmurje region.

Keywords: Slovenia, Prekmurje, Rakičanske Muzge, Roman villa, aerial photography, survey, terra sigillata, Roman road

UVOD¹

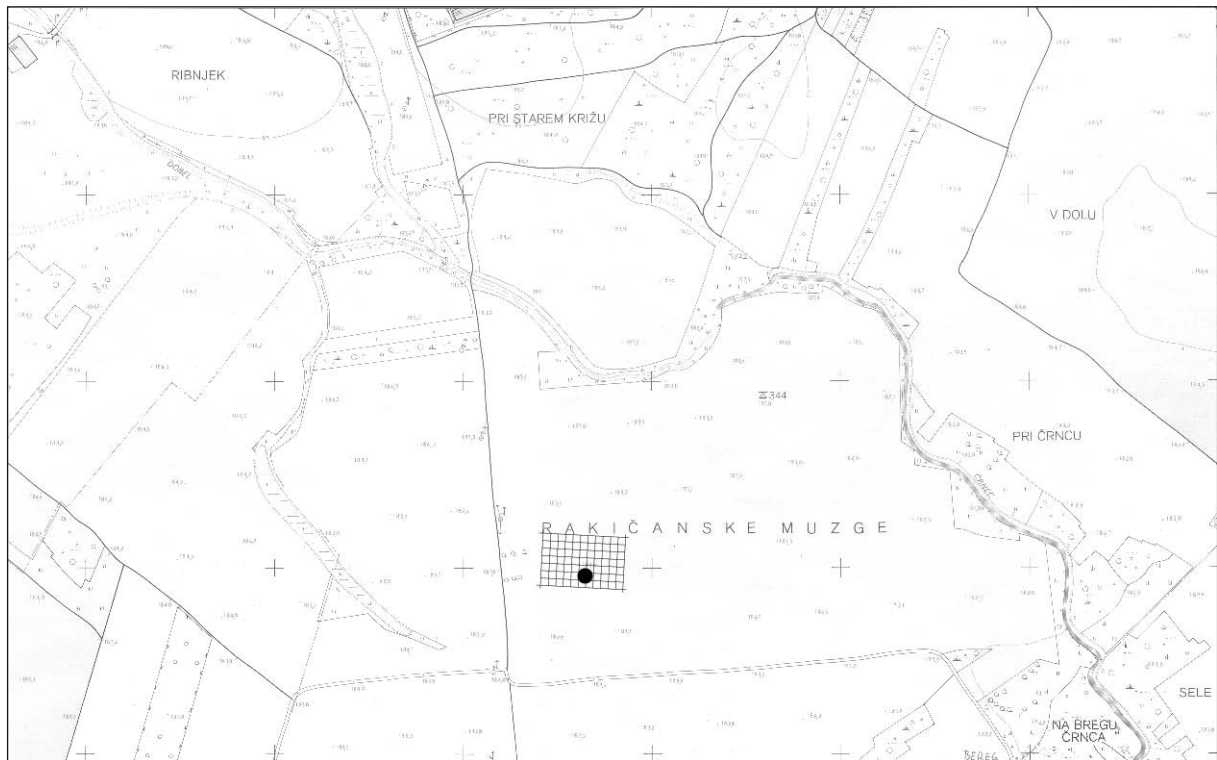
V Prekmurju je bilo med letoma 1997–2002 z aerofotografijo odkritih več pravokotnih jarkov stavb oz. objektov. Pravokotni jarki so poleg krožnih najpogostejša in najbolj pričevalna oblika, vidna v vegetaciji. Med pravokotnimi vegetacijskimi znaki lahko ločimo več različnih tipov stavb, ki se velikokrat pojavljajo samostojno ali pa v kombinaciji s krožnimi jarki in ravnimi ali krivimi linijami (ceste, poti). Nobeden od objektov ni bil pregledan z arheološkimi terenskimi pregledi ali izkopen, zato je bila njihova interpretacija in funkcija mogoča s primerjavo sorodnih oblik iz raznih evropskih držav, kjer je aeroarheologija

že uveljavljena metoda (Kerman 1999, 335–337; Kerman 2002a, 23–27).

Krožni jarki kot vegetacijski znaki pa so bili izkopani na najdiščih Nova tabla in Kotare krogi (Kerman 2001, 130 s, sl. 2). Krožni jarki z Nove table so obodni jarki grobne parcele oz. gomilnega grobišča iz starejše železne dobe (Guštin, Tiefengraber 2001, 110, sl. 3). Skupina treh krožnih jarkov z najdišča Kotare krogi, dva večja krožna jarka sta povezana med seboj s prehodom, pa najverjetneje ni pripadala grobni arhitekturi, saj v notranjosti krogov nismo odkrili pričakovanih grobov. V polnilu jarkov je bila najdena halštatska keramika. V kolikor ni notranjih struktur poškodovalo oranje in uničilo grobove, bi lahko imeli krožni jarki neki drug pomen, morda obredni (Kerman 2001, 130 s; 2002a, 21; 2002b, 109; 2003a, 162).

V Prekmurju je bilo v zadnjih letih iz zraka dokumentiranih več večjih in manjših pravokotnih

¹ Za pomoč in nasvete pri pripravi članka se zahvaljujem dr. Ireni Lazar. Za statistično obdelavo arheološkega gradiva iz terenskih pregledov se zahvaljujem dr. Bojanu Djuriću, za grafično izdelavo načrta Miranu Eriću, za risbe predmetov Tini Balant.

Sl. 1: Rakičanske Muzge. Lokacija rimske vile v območju terenskega pregleda. Vir: TTN5, izsek iz lista Turnišče 31, 1978; pomanjšano na 50 % (© Geodetska uprava RS).

Fig. 1: Rakičanske Muzge. The location of Roman villa within the area of the field survey. Source: TTN5, reduced by 50 % (© Geodetska uprava RS).

stavn z zaobljenimi vogali, ki so se zarisovale na posevkih. Manjši pravokotni objekti, ki jih obdaja jarek in imajo en vhod, bi lahko predstavljali utrjene naselbine ali manjše kmetijske objekte. Pravokotni jarki pa so lahko ostanki grobnih parcel na antičnih grobiščih.² Večji pravokotni jarki z zaobljenimi vogali in vhodom kažejo na podobno zasnovu, kot jo imajo vojaške rimske utrdbe (tabori) (Kerman 2002a, 24–26 [sl.: 1,6; 2,1–3; 6,1], 27. Prim. Mason 2003, 67–71).

S sistematičnim zračnim rekognosciranjem v letu 2003 je bila v Prekmurju na Rakičanskih Muzgah iz zraka odkrita prva rimska vila.

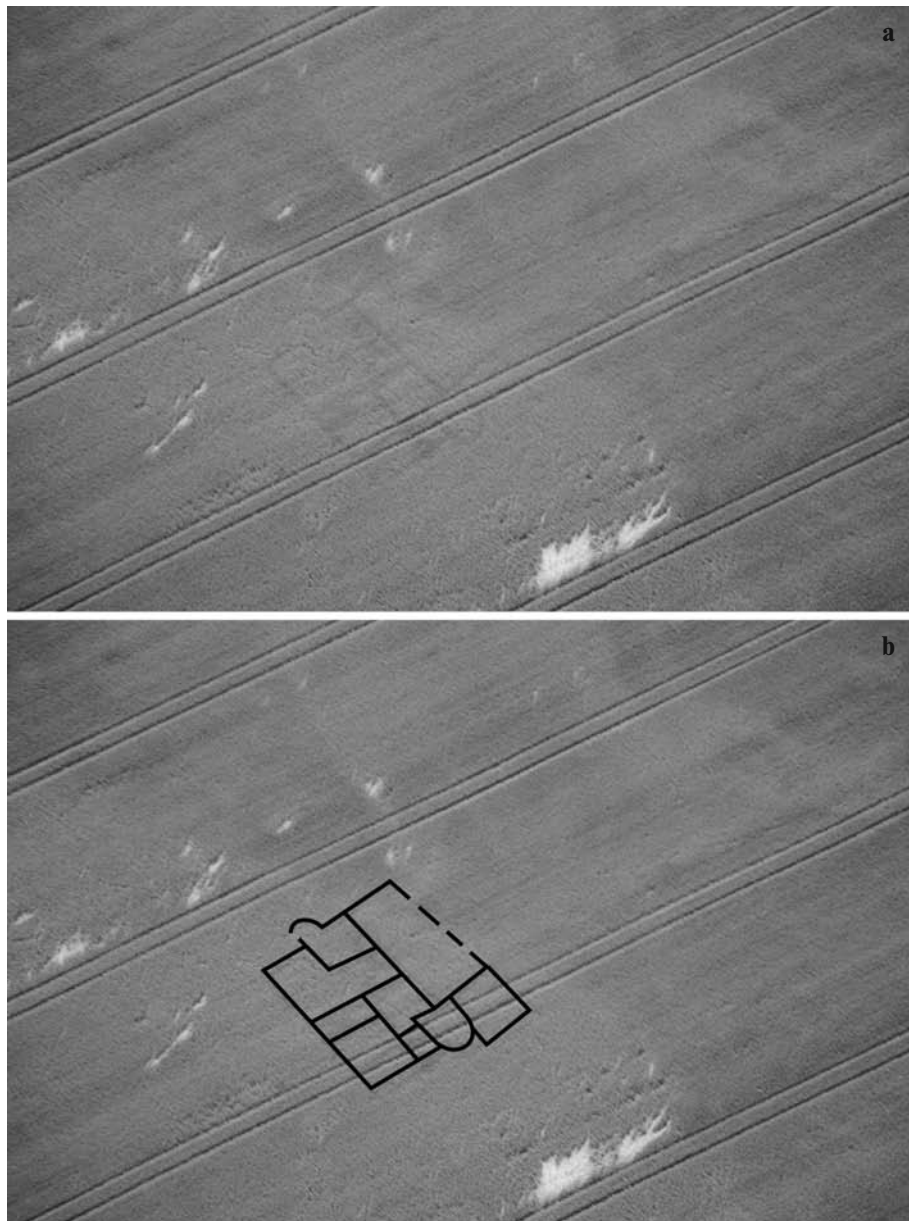
LEGA IN OPIS RIMSKE VILE

Rimska vila leži na območju z ledinskim imenom Rakičanske Muzge, južno od vasi Rakičan in vzhodno od športnega letališča. To je na območju

² Pri izkopavanjih leta 2006 na trasi AC Beltinci-Lendava je bilo na najdišču Zagonce pri Turnišču odkrito antično grobišče s krožnimi in pravokotnimi jarki z zaobljenimi vogali. V sredini grobne parcele, ki jo je obdajal nesklenjen jarek z vhodom je bil odkrit žgan antični grob.

poplavnega pasu reke Mure in Ledave, kjer se razprostira obsežna aluvialna ravan – prekmursko prodno polje. Zanj je značilna tanka plast rjavega humusa, ki je velikokrat mešana s prodom, pod njo je le malo ilovice, pod katero se menjavajo peščen prod ali peščena ilovica. Tla so lahka in zadržujejo malo vlage. Suho prodnato peščeno ravnino dodatno oblikujeta potok Dobel in Črnc z mokrotnimi travniki, ki tečeta po rahlih uleglinah rahlo napetega polja (sl. 1).

Vila leži na prostranem, rahlo valovitem ravninskem polju ob strugi potoka Črnc, na komaj prepoznavni terasi, ki ima na posnetkih z zraka svetlejšo podlago zaradi suhih tal. Prostor se izrazito loči od temnejše, očitno bolj vlažne in s humusom bogatejše površine. Na aerofotografiji lahko dobro prepoznamo tloris objekta v dozoreli pšenici. Svetlejši barvni toni na pšenici zaznamujejo območje, na katerem leži rimski objekt. Negativi temeljev rimske vile, ki so temnejše barve, jasno izstopajo na svetlejši podlagi in zarisujejo obliko objekta. Območje vile je bilo zračno rekognoscirano tudi v drugih letnih časih (zima, pomlad, jesen), ko so prodnata tla na predelu rimskega objekta dovolj vlažna in vegetacijskih znakov ne prepoznamo.

Sl. 2: Rakičanske Muzge. Negativni odtis zidovja rimske vile s prepoznavnimi prostori. Vegetacijski znak – poševni posnetek (a). Tloris rimske vile (b). Skica po aerofotografiji (foto: B. Kerman, 6. 9. 2003).

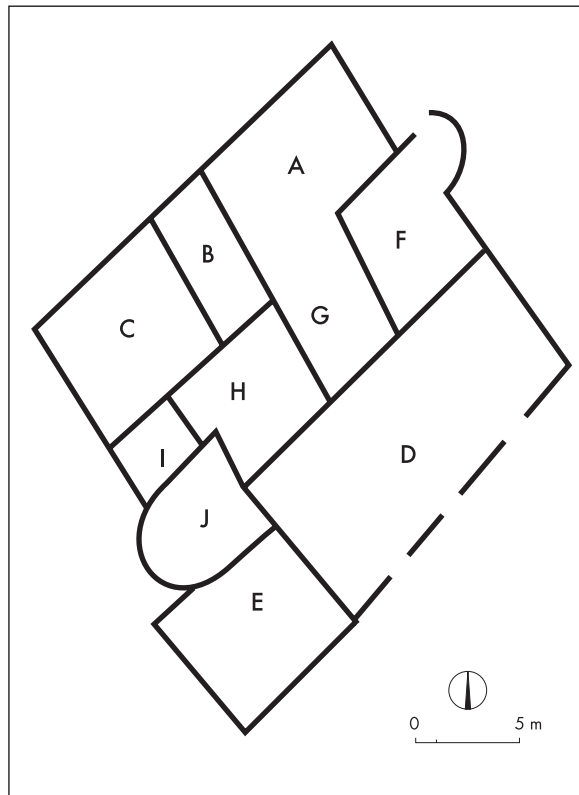
Fig. 2: Negativ impression of the walls pertaining to a Roman villa, numerous spaces can be recognized. Cropmark – inclined photo (a). Ground plan of the Roman villa (b). Sketch from the aerial photograph. (foto: B. Kerman, 6. 9. 2003).

Zidani temelji rimske vile so zelo ozki in na južni strani izginejo v temnejšo, očitno vlažnejšo humusno osnovo in so zato neprepoznavni. Zaradi tega ne poznamo celotnega tlorisa stavbe. Izstopa zidovje objekta z več dobro prepoznavnimi prostori (sl. 2a,b). Stavba je orientirana v smeri severozahod–jugovzhod. Na severu objekta je viden večji pravokotni prostor A, ki bi bil lahko razdeljen z vmesnim zidom še na dva dela, B in C, kar pa na fotografiji ni dobro prepoznavno. Na JV strani je večji pravokotni prostor D, brez vidnega

zunanjega zidu, ki mu je dodan manjši kvadratni prostor E, ki se naslanja na prostor z apsido J. Notranjost objekta zapolnjujejo štirje prostori F, G, H in I (sl. 3).

Velikost objekta na aerofotografiji je težko natančno določiti. Če pa se vendarle opremo na barvne odtise v pšenici, bi znašala njegova približna velikost 30×20 m.

Tloris rimske vile z Rakičanskih Muzg je težko jasno tipološko opredeliti, ker ne poznamo celotnega tlorisa objekta (Lubšina-Tušek 1981,

Sl. 3: Rakičanske Muzge. Tloris rimske vile. Skica po aerofotografiji.

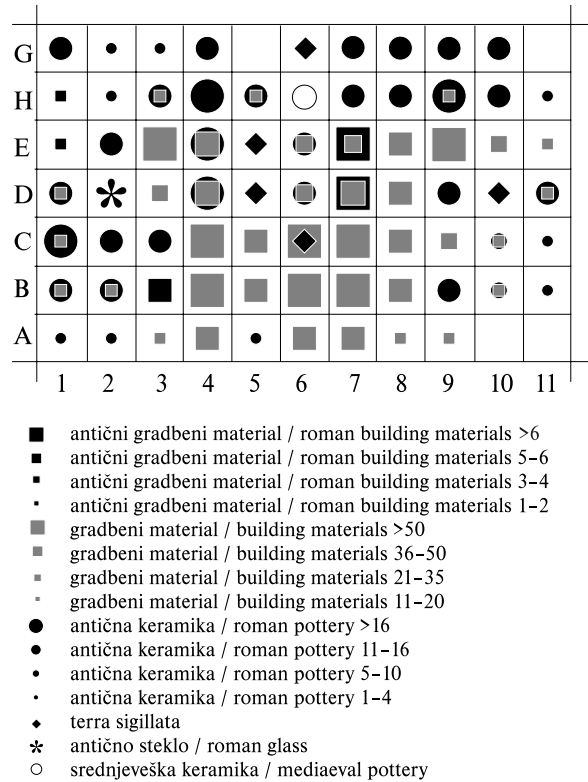
Fig. 3: Ground plan of the Roman villa. Sketch from the aerial photograph.

153–202; Strmčnik-Gulič 1991, 1–12). S težavo bi našli podobno obliko tlorisne zasnove rimske vile tudi med različnimi tipi rimskih vil v Panoniji (Thomas 1964, 335–364). Veliko sorodnosti pa prepoznamo v tlorisu rimskega objekta iz Ciglenic v Osekovem (Bobovec 1999, 62–67) in v preprosti obliki tlorisne zasnove vile rustike iz Kupinja pri Šemovcu (Šimek 1998, 59–65).

ARHEOLOŠKI PREGLEDI TERENA NA RAKIČANSKIH MUZGAH

Terenski pregled na lokaciji rimske vile smo opravili 28. aprila 2004³. Pregled v mreži velikosti 70 × 110 m je zajel parc. št. 1640, k. o. Lipovci. Parcela je bila njivska površina in je bila zasejana s koruzo (vzniklost koruze 5 cm). Velikost zbirnih enot oz. kvadrantov mreže je bila 10 × 10 m, pobrali smo celoten material.

³ 7 pobiralcev (A–G): A Manuel Šinko, B Branko Kerman, C Boštjan Grah, D Tanja Horvat, E Valerija Turk, F Irena Šavel, G Simon Semrl.

Sl. 4: Rakičanske Muzge. Rezultati terenskega pregleda na območju rimske vile (GIS, AIS in grafična priprava M. Erič).

Sl. 4: Rakičanske Muzge. The results of the field survey of the area. (GIS, AIS in grafična priprava M. Erič.)

Vidljivost je bila dobra in ocenjena med 3 in 4 točke od 5 možnih.

Namen arheološkega terenskega pregleda je bil z najdbami preveriti stavbne ostaline, vidne na aerofotografiji. Verjetno je bila velikost pregledane površine (70 × 110 m) premajhna, da bi lahko zajeli notranji obseg rimske vile. Najverjetneje je bila njena površina skupaj s pripadajočim območjem delovanja precej večja. Na to kaže razprostranjenost antične keramike in gradbenega materiala, ki se širi tudi zunaj pregledanega območja, na t. i. zunanje območje vile. Seveda moramo upoštevati dejstvo, da najdišče leži na površini, ki ga več desetletij intenzivno obdeluje KG Rakičan. To pomeni, da so najdbe in strukture uničene in zdrobljene ter zaradi obdelave raznesene daleč naokrog. Celotna površina najdišča je z oranjem poškodovana vsaj do globine 30–35 cm; oranje je poseglo celo v temelje objekta, o čemer pričajo najdeni večji apnenčasti kamni nepravilnih oblik.

Iz rezultatov terenskega pregleda (sl. 4) je razvidno, da med veliko količino ostankov antičnega gradbenega materiala vile (opeke, tegula, večji kamni iz peščenjaka) prevladujejo fragmenti gro-

be, doma izdelane hišne lončenine. Med uvoženo keramiko pa sodijo fragmenti sigilatnega posodja, stekleni balzamarij. Na območju terenskega pregleda je bil med antičnim gradivom najden fragment slovanske lončenine.

Pregledano območje na Rakičanskih Muzgah in zbrane najdbe potrjujejo, da je tu stala rimska vila, ki je bila odkrita z aerofotografijo.

OVREDNOTENJE NAJDB

Med pobranim keramičnim gradivom izstopajo odlomki sigilatnega posodja. Dva odlomka sta okrašena z jajčastim ornamentom (*t. 1: 1,2*) in prav tako ustja treh sigilatnih skled (*t. 1: 3-5*). Sklede so tipa Drag. 37, ki je bil eden od glavnih izdelkov delavnic v Rheinzabernu in se je v Panoniji pojavljal v času med leti 180 in 230 (Brukner 1981, 21 s). Najbližje paralele tovrstnih skled so znane iz naselbine na Ivancih (Horvat-Šavel 1978a, 297, t. 1: 4; 3: 1,2,4-6; 7: 6).

Najpogostejša keramična oblika na Rakičanskih Muzgah so krožniki oz. pladnji (*t. 1: 6-9; 2: 1*), močno razširjen izdelek v Panoniji. Ohranjena ustja krožnikov so uvihana in zadebeljena, stene so posevne in prevlečene s črnim, rdečim in rjavkastim barvnim premazom. V tej skupini izstopa krožnik, izdelan iz grobe gline in s črnim premazom, ki je okrašen na notranji strani ustja z dvema žlebičema (*t. 2: 1*); dobro primerjavo ima v Gradini Osječenica (Ožanič 1998, 31, t. 6: 4).

Krožniki (pladnji) so bili tudi sestavni del grobnih celot v nekaterih raziskanih rimskodobnih gomilah in naselbinah v Prekmurju. Znani so iz Vučje Gomile (Pahič 1972, 186, t. 1: 7), Gančanov (Horvat-Šavel 1978b, 12, t. 1-4), Čikečke vasi (Horvat-Šavel 1987, 313, t. 2: 4; Strehovec 1990, 11, t. 2: 2), Ivanec (Horvat-Šavel 1978a, 298, t. 6: 4; 11: 2) in so datirani v čas druge polovice 1. st. in v 2. stoletje.

Kot del trinožnika bi lahko opredelili odlomek profiliranega ustja (*t. 3: 4*). Zaobljeno ustje je nagnjeno navznoter, izdelano je iz dobro prečiščene gline, črnorjavo žgano in okrašeno s tremi horizontalnimi žlebovi. Enak odlomek posode je znan med antičnim gradivom iz Dolge vasi pri Lendavi (Mikl 1959, 175, t. 4: 2). Podobno obliko trinožnika poznamo iz gradiva emonskih grobišč iz 1. in začetka 2. st. (Plesničar-Gec 1977, 54, t. 7: 19,21), iz antičnega naselja pod Grajskim gričem v Ljubljani (Vičič 1993, 165, t. 19: 9) in iz Šempetra (Kolšek 1977, t. 12: 26; 29: 9). Na ptujskih grobiščih je sorodna oblika trinožnika razpoznavna v varianti TR 1, ki je datirana od poznoflavijskega

do začetka 2. st. (Istenič 1999, 144). V Panoniji bi naj bili trinožniki razširjeni v zgodnjem imperiju, v uporabi pa so še v 2. st. s posameznimi primerki tja do druge polovice 3. stoletja (Plesničar-Gec 1977, 54; Brukner 1981, 40, 157, t. 84, 70).

Odlomka sklede (*t. 2: 2,3*) po obliki posnemata sočasne sigilatne izdelke oblike Drag. 37, ki so bili v Panoniji zelo razširjeni konec 1. stoletja in v uporabi do sredine 3. stoletja (Brukner 1981, 39, t. 69). Skodela s trikotno odebeljenim ustjem (*t. 2: 2*) je izdelana iz fino prečiščene gline in ima črn premaz. Skodela z odebeljenim ustjem (*t. 2: 3*) in rdečkastim premazom ima pod ustjem kaneluro. Sorodno obliko skodele poznamo iz gradiva gomil v Dobrovniku (Pahič 1960-1961, 111, t. 4: 3) in Dolgi vasi (Mikl 1959, 175, t. 1: 7; 3: 14). Za obe obravnavani skledi imamo dobre primerjave iz Gradine Osječenica na Hrvaškem (Ožanič 1998, 30, t. 2, 3, 6, 7) in Gerulate, kjer so podobne sklede datirane v sredino 2. stoletja (Krekovič 1998, 23, t. 2: 3,4).

Majhna čaša (*t. 2: 4*) z izvihanim ustjem iz dobro prečiščene gline je rumenkastorjavo žgana. Sodi v skupino keramike tankih sten. Na ptujskih grobiščih najdemo sorodno oblikovano čašo v skupini finih lončkov znotraj variante LČF. Tovrstna časa iz groba 457 je datirana v čas druge polovice 1. do začetka 2. st. (Istenič 1999, 135, sl. 127; Istenič 2000, 148, t. 92: 4).

Več odlomkov dnov težko opredelimo (*t. 3: 7-9*). Rdečkasto žgano dno (*t. 3: 8*) pa je najverjetneje del sklede s prstanasto nogo (Mikl 1958-1959, 175, t. 3: 7).

Odlomek rdečkasto žgane posode z vodoravno razširjenim ustjem, ki je izdelana iz dobro prečiščene gline, ima na notranjem delu ostenja vidne ostanke zelenkastega premazana. Najverjetneje gre za ostanek melnice (*t. 2: 6*). Ohranjeni odlomek spada po primerjavah v čas od sredine 1. do konca 2. st. (Brukner 1981, 38, t. 60: 2; Vidrih Perko 1997, 165, sl. 3: 8).

Odlomka ostenja sive barve z modeliranim rebrom (*t. 3: 5,6*) najverjetneje pripadata skledam. Modelirana rebra velikokrat zasledimo na skledah, ki posnemajo sigilatne forme (Brukner 19981, 8, t. 53-56; Grünwald 1983, 25, t. 25: 6-8).

Majhna steklenička – blazamarij, iz svetlo zelenega prozornega stekla s kratkim vratom in izvihanim ustjem (*t. 2: 5*) ima dobro primerjavo iz groba 389 v Rabeljčni vasi pri Ptujju (Kujundžić 1982, 55, t. 30: 1). Gre za zgodnjo obliko bazamarijev kroglaste oblike in z neobdelanim ustjem, ki so bili najpogostejši v 1. stoletju, pojavljali pa se tudi še v prvi polovici 2. stoletja (različica 8.6.13: Lazar 2003, 190, 196).

Masiven trakast ročaj sive barve s širokim žlebom (*t. 3: 10*) in tanjši trakast rdeče žgan ročaj z žlebom (*t. 3: 11*) sta verjetno pripadala vrčem.

Med grobo hišno keramiko oz. kuhinsko keramiko lokalne proizvodnje sodijo lonci z izvihanim ustjem (*t. 2: 7-9*), ki so sivo-, črno- in rumenkastorjavo žgani, in odlomek črno in rjavo žgane sklede s širokim robom ustja (*t. 2: 10*). Na ostenju loncev je ornament gostih drobnih vodoravnih žlebičastih črt, ki so vidne tudi na notranji strani ostenja⁴ (*t. 3: 1*); znana sta tudi zelo plitek okras na tanki steni posode, izdelan iz dveh vodoravnih črnih črt, med seboj povezanih z navpičnimi črnimi črtami (*t. 3: 2*), in prepleten vodoraven in navpičen okras z glavnikom skupaj z metličenjem (*t. 3: 3*).

Izbor keramičnega gradiva, ki je bil pobran med terenskimi pregledi na lokaciji rimske vile na Rakičanskih Muzgah, sodi okvirno v čas 2. in 3. st. in je veliki meri soroden in sočasen z gradivom iz sondiranj na antični naselbini iz Dolge vasi pri Lendavi (Mikl 1958-1959, 173-184, t. I-V) kakor tudi iz bogatega bližnjega antičnega najdišča na Gornjih njivah pri Dolgi vasi (Šavel 2003a, 135 s) in iz gradiva sondiranj na naselbini v Ivancih (Horvat-Šavel 1978a, 290-299, t. 1-18).

KATALOG NAJDB

Tabla 1

1. Del ostenja posode, tera sigilata, okras: dvojni U-ji med vodoravnima črtama; viš.: 37,5 mm, dol.: 43 mm, šir.: 6 mm. D-5.
2. Odlomek ostenja posode, tere sigilate, okras: dvojni U-ji med vodoravnima črtama, zelo plitek; viš.: 5,5 mm, dol.: 50 mm, šir.: 6 mm. G-6.
3. Odlomek ustja sklede, tera sigilata; viš.: 24,5, prem. ustja: 190 mm. C-6.
4. Del ostenja z ustjem sklede, tera sigilata, okras: na ustju 6 rahlih »izravnav«; viš.: 63 mm, prem. ustja: 240 mm. E-5.
5. Odlomek ustja sklede, tera sigilata, okras: pod ustjem ozek žlebič; viš.: 29 mm, prem. ustja: 200 mm. D-10 (a).
6. Odlomek ustja krožnika; keramika, svetlorjave barve; viš.: 43 mm, prem. ustja: 257 mm. F-11 (a).
7. Odlomek ustja krožnika; keramika, svetlorjave barve, okras: rahel žleb na zunanji strani pod ustjem; viš.: 28,5 mm, prem. ustja: 251 mm. E-8 (b).
8. Odlomek ustja krožnika; keramika, opečnate barve; viš.: 35 mm, prem. ustja: 254 mm. D-10 (c).
9. Odlomek ustja krožnika; keramika, rdeče barve; viš.: 2,5 cm, prem. ustja: 220 mm. D-7 (b).

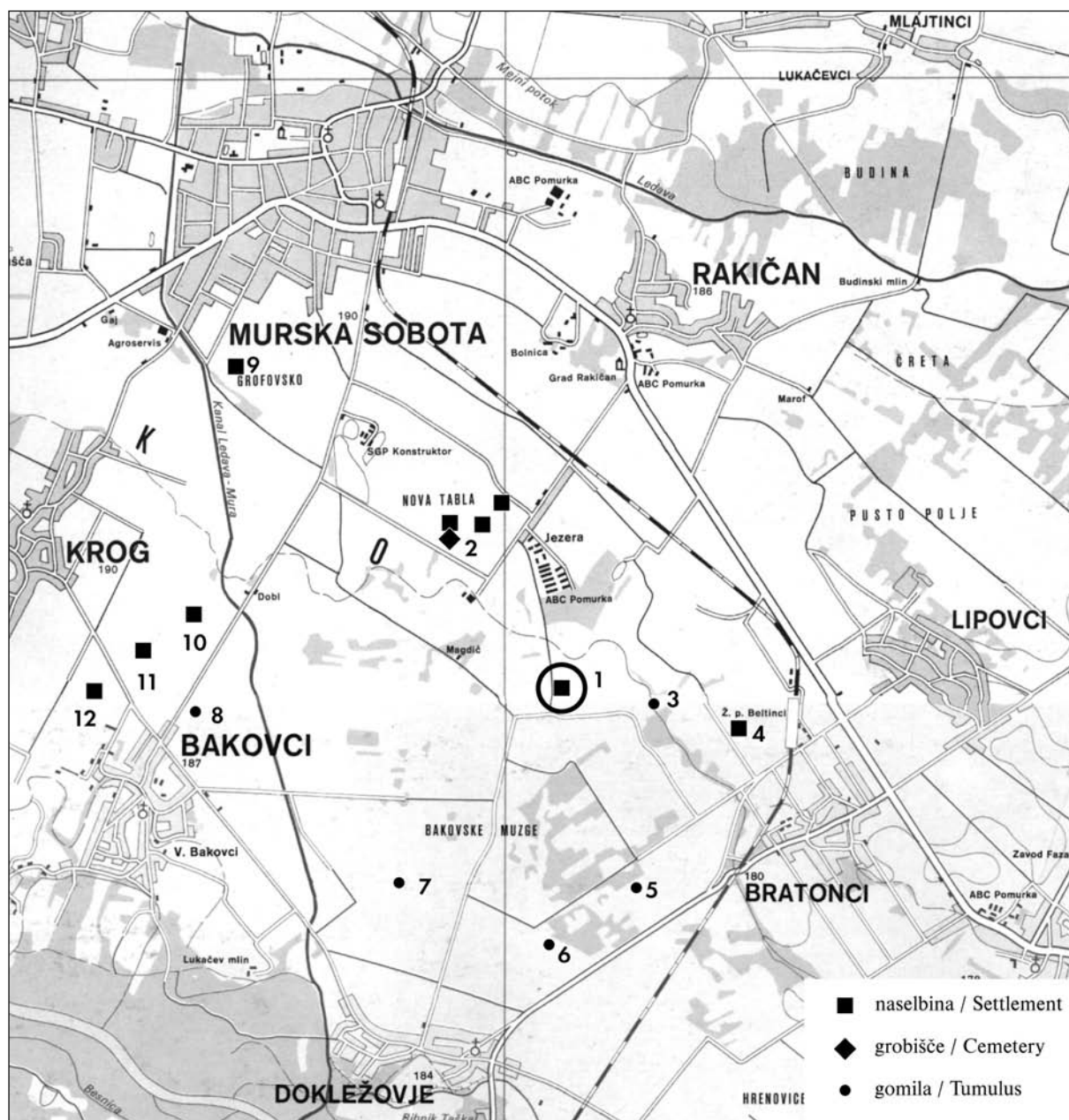
⁴ Odlomek lonca je izdelan iz luknjičaste porozne gline in je lisasto črno rjavo žgan. Glede na izdelavo in okras, ki je izdelan v obliki vodoravnih žlebičastih črt, bi lahko odlomek pripadal slovanski lončenini.

Tabla 2

1. Odlomek ustja krožnika; keramika, črne barve, okras: na notranji strani ustja dva vodoravna žlebiča in med njima več neenakomerno razporejenih krajših poševnih (v desno) žlebičev; viš.: 44 mm, prem. ustja: 314 mm, največji prem.: 340 mm. F-11 (b).
2. Odlomek ustja sklede; keramika, s črno glazuro, okras: pod ustjem ozek žlebič, viš.: 35,5, dol.: 29,5, šir.: 5-7 mm. F-8.
3. Odlomek ustja sklede; keramika, opečnate barve; viš.: 33,5, prem. ustja: 24,5 mm. F-5.
4. Odlomek ustja lončka; keramika tankih sten, svetlorjave barve; viš.: 13,5 mm, prem. ustja: 61 mm. E-8 (a).
5. Odlomek ustja in vratu stekleničke; viš.: 24 mm, prem. ustja: 21,5 mm. D-2.
6. Odlomek melnice s širokim ustjem; keramika, viš.: 31,5 mm, šir. 75 mm. B-5.
7. Odlomek ustja lonca; keramika, rdečkasto svetlorjave barve; viš.: 37 mm, prem. ustja: 290 mm. E-11 (a).
8. Odlomek ustja lonca; keramika, sive barve; viš.: 30,5 mm, prem. ustja: 232 mm. C-5.
9. Odlomek ustja posode (lonca); keramika, temnorjave barve, okras: pod ustjem 3 rahlo zaznavna rebra; viš.: 18 mm, prem. ustja: 14 mm. E-10.
10. Odlomek ustja sklede; keramika, notranja površina črne barve, zunanja rjave barve, okras: na zgornji strani ustja rahli vzporedni žlebiči; viš.: 28,5 mm, prem. ustja: 136 mm. D-3 (b).

Tabla 3

1. Odlomek vratu in ostenja posode; keramika, sive barve, okras: vodoravno koncentričen iz gostih ozkih vodoravnih žlebičev na zunanji in notranji strani odlomka; viš.: 62 mm, dol.: 40 mm, viš.: 6,75 mm. B-3 (a).
2. Del ostenja posode; keramika, rjave barve, okras: zelo plitek okras iz dveh vodoravnih črnih črt, med seboj povezanih s po dvema navpičnima črnima črtama; viš.: 34 mm, dol.: 29,25 mm, šir.: 5 mm. B-9 (b).
3. Odlomek ostenja lonca; keramika, sive barve, okras: prepleten vodoraven in navpičen okras z glavnikom; viš.: 59 mm, dol.: 55,5 mm, šir.: 9-11,5 mm. D-7 (a).
4. Odlomek ustja trinožnika; keramika, temnorjave in črne barve, okras: na zunanji strani pod ustjem 3 žlebovi; viš.: 28 mm, prem. ustja: 182 mm. B-2.
5. Odlomek ostenja posode; keramika, svetlorjave barve, okras: okrog 13 mm visoko rebro, ki ima na spodnji strani žleb; viš.: 71 mm, dol.: 86,5 mm, šir.: 10-12 mm. D-7 (c).
6. Odlomek masivnega ostenja posode; keramika, sive barve, okras: modelirano rebro (masivno); viš.: 42,5 mm, dol.: 64,5 mm, šir.: 15 mm. E-11 (b).
7. Fragment dna in dela ostenja sklede; keramika, črne barve; viš.: 48 mm, prem. dna: 55 mm, ohranjeni prem.: 113 mm. B-3 (b).
8. Odlomek dna sklede; keramika, opečnate barve; viš.: 19 mm, prem. dna: 78 mm. D-11.
9. Odlomek dna lončka; keramika, svetlorjave barve; viš.: 23, prem. dna: 52 mm. B-8.
10. Ročaj lonca ali večje posode; keramika, sive barve, okras: širok žleb po sredini ročaja; viš.: 78 mm, dol.: 46 mm, šir.: 24,5 mm. B-9 (a).
11. Odlomek ročaja; keramika, rdečkasto rjave barve; viš.: 39 mm, dol.: 27,5 mm, šir.: 9 mm. D-10 (b).

Sl. 5: Rakičanske Muzge. Antična najdišča v okolici rimske vile. M. = 1:50.000. 1 Rakičanske Muzge; 2 Nova tabla; 3 Bereg; 4 Selaj; 5 Šibice; 6 Lipovska šuma; 7 Muzge; 8 Ovčarski breg; 9 Grofovsko; 10 Za Raščico; 11 Pod Kotom – sever; 12 Pod Kotom – cesta. Vir: Atlas Slovenije, Ljubljana 1986, List Murska Sobota 21 in 46 (© Geodetska uprava RS in Mladinska knjiga).

Fig. 5: Rakičanske Muzge. Roman sites in the surroundings of villa. Scale = 1:50.000. Source: Atlas Slovenije, Ljubljana 1986 (© Geodetska uprava RS and Mladinska knjiga).

SKLEP

Rimsko vilo z Rakičanskih Muzg, ki leži na levem bregu potoka Črnc, lahko datiramo okvirno na osnovi pobranega gradiva v 2. in 3. stoletje. Odkritje vile prav gotovo pomeni velik korak k poznavanju in razumevanju rimskodobne poselitve ravninskega dela Prekmurja. Vsekakor je bil prostor Rakičanskih

Muzg s širšo okolico v antiki primeren za gradnjo rimskih vil, bil pa je tudi v ekonomskem pomenu kultiviran za opravljanje dveh poglavitnih dejavnosti, poljedelstva in živinoreje, morda pa tudi za opravljanje obrtnih dejavnosti (lončarstvo, tkalstvo, kovaštvo). Objekti, zabeleženi na aerofotografijah, kažejo na gosto poselitev območja ob potoku Črnc. Tu je bila iz zraka med drugim odkrita večja stavba, sestavljena

iz treh pravokotnih prostorov, ki ji je pripadal krožni jarek gomile in del manjšega pravokotnega objekta z dvema krožnima jarkoma (Kerman 2002a, 4; 24 in 25 [sl.: 1,5; 3:1], 35, 36).

Vile so navadno nastajale ob glavnih in lokalnih rimskih cestah. Glavna rimska cestna povezava s Ptujem proti Salli (Zalalövö) in naprej za Scarabantio (Sopron) je tekla 25 km vzhodno od vile na Rakičanskih Muzgah. Njen potek gre preko Kota mimo Dolge vasi naprej na Madžarsko (Horvat-Šavel 1985, 163–175). Obravnavana vila je bila najverjetneje povezana z neko lokalno cesto in preko nje do glavne prometnice. Najbližja domnevna smer, ki jo je videl Šašel, je Veržej-Dokležovje-Kobilje (Šašel 1955, 49). Verjetnejši je potek mimo Kroga, Dokležovja, Rakičana, Ivanec in Dobrovnika proti Dolgi vasi (Pahič 1960–1961, 113). Vzporedna tej smeri je lokalna pot, ki je bila ugotovljena pri bližnjih Gančanih in poteka proti Renkovcem (Šavel 1991, 20).

Z arheološkimi izkopavanji v zadnjih letih na avtocestni trasi pri Murski Soboti je bilo odkritih

več rimskodobnih naselbin, ki so v neposredni bližini vile. Na najdišču Nova tabla je bilo odkritih 30 žganih rimskih grobov in izkopanih nekaj preprostih kmetij z vodnjaki in objekt za predelavo železa (Guštin 2004, 71). Prav tako je bilo izkopanih več manjših posameznih rimskih kmetij in objektov na najdišču Pod Kotom-sever (Kerman 2003b, 213–215), Pod Kotom-cesta (Tušek 2003, 208–210) in Za Raščico (Šavel 2003b 274–275; Šavel 2005, 53). Neraziskani pa sta antični naselbini na Bregu in Selaj, ki ležita v bližini Rakičanskih Muzg. Iz bližnje okolice so znane uničene rimske gomile na travniku severovzhodno od vasi Rakičan, pet gomil je vidnih na travnikih ob cesti Dokležovje-Bratonci v Lipovski šumi, znana je gomila v Müzgah in Šibicah in gomila na Ovčarskem bregu ob cesti Bakovci-Murska Sobota (Šavel 1991, 35, 36, 67) (sl. 5).

Vsa navedena rimska grobišča in domnevne kmetije obdajajo območje novoodkrite rimske vile z Rakičanskih Muzg, ki širi pogled na dosedanje poznavanje antične poselitve Prekmurja.

BRUKNER, O. 1981, *Rimska keramika u jugoslovenskom delu provincije Donje Panonije*. – Dissertationes et monographiae 24, Beograd.

BOBOVEC, A. 1999, Rezultati izkopavanja na rimskom arheološkom lokalitetu Ciglenice u Osekovu godine 1998. – *Obavjesti hrvatskog arheološkog društva* 31/1, 62–67.

GUŠTIN, M. in G. TIEFENGRABER 2001, Prazgodovinske najdbe z avtocestnega odseka Murska Sobota - Nova tabla. – *Arheološki vestnik* 52, 107–116.

GUŠTIN, M. 2004, Steklene posode z nove table pri Murski Soboti. – V: I. Lazar (ur.), *Drobtvi antičnega stekla / Fragments of ancient glass*, Annales Mediterranea, 71–78.

GRÜNEWALD, M. 1983, *Die Funde aus dem Schutthügel des Legionärlagers von Carnuntum*. – *Der Römische Limes in Österreich* 32.

HORVAT-ŠAVEL, I. 1978a, Antično naselje v Ivancih. – *Arheološki vestnik* 29, 290–99.

HORVAT-ŠAVEL, I. 1978b, Poročilo o izkopavanju antičnih gomil v okolici Gančan. – *Časopis za zgodovino in narodopisje* 49, N.V. 14, 4–5.

HORVAT-ŠAVEL, I. 1985, Sondiranje rimske ceste od Kota do Dolge vasi. – *Arheološki vestnik* 36, 163–77.

HORVAT-ŠAVEL, I. 1987, Zaščitno izkopavanje gomil v Čikečki vasi. – *Časopis za zgodovino in narodopisje* 23/2, 307–318.

ISTENIČ, J. 1999, *Poetovio, zahodna grobišča 1. Grobne celote iz Deželnega muzeja Joanneuma v Gradcu*. – Katalogi in monografije 32.

ISTENIČ, J. 2000, *Poetovio, zahodna grobišča 2. Grobne celote iz Deželnega muzeja Joanneuma v Gradcu*. – Katalogi in monografije 33.

KERMAN, B. 1999, Settlement Structures in Prekmurje from the Air / Poselitvene strukture v Prekmurju iz zraka. – *Arheološki vestnik* 50, 333–347.

KERMAN, B. 2001, Circular ditches of the settlements and necropoli in Slovenia from the air. – V: *Archaeological prospection*.

Fourth International Conference on Archaeological Prospection Vienna, 19.-23. September 2001, 129–131, Vienna.

KERMAN, B. 2002a, Neznano Prekmurje. Zapisi preteklosti krajine iz zraka. – Murska Sobota.

KERMAN, B. 2002b, Kotare krogi. – V: *Enciklopedija Slovenije* 16, 109.

KERMAN, B. 2003a, Kotare pri Murski Soboti. – V: B. Djurić et al., *Zemlja pod vašimi nogami. Arheologija na avtocestah Slovenije. Vodnik po najdiščih*, Zbirka Dnevi evropske kulturne dediščine, 160–162.

KERMAN, B. 2003b, Pod Kotom-sever. V: B. Djurić et al., *Zemlja pod vašimi nogami. Arheologija na avtocestah Slovenije. Vodnik po najdiščih*, Zbirka Dnevi evropske kulturne dediščine, 213–15.

KOLŠEK, V. 1977, Vzhodni del antične nekropole v Šempetru. – Katalogi in monografije 14.

KREKOVIČ, E. 1998, Römische keramik aus Gerulata. – *Studia archaeologica et mediaevalia* 4.

KUJUNDŽIČ, Z. 1982, *Petovijske nekropole*. – Katalogi in monografije 20.

LAZAR, I. 2003, Rimsko steklo Slovenije / The Roman glass of Slovenia, *Opera Instituti Archaeologici Sloveniae* 7.

LUBŠINA-TUŠEK, M. 1981, Tlorisna zasnova rimskih vil v Sloveniji. – *Časopis za zgodovino in narodopisje* 52/2, 153–203.

MIKL, I. 1958–1959, Poročilo o sondiranju v Dolgi vasi pri Lendavi. – *Arheološki vestnik* 9–10, 173–184.

PLESNIČAR-GEC, L. 1977, *Keramika emonskih nekropol*. – Dissertationes et monographiae 20.

OŽANIČ, I. 1998, Gradina Osječnica – antičko razdoblje. – *Opuscula archaeologica* 22, 27–80.

PAHIČ, S. 1960–1961, Antične gomile v Prekmurju. – *Arheološki vestnik* 11–12, 88–46.

PAHIČ, S. 1972, Antične gomile pri Vučji Gomili. – *Časopis za zgodovino in narodopisje* 43, N.V. 2, 181–02.

- STRMČNIK-GULIČ, M. 1991, Römische Villen nahe Maribor und das Bemühen der Bodendenkmalpflege. – *Savaria* 20/1, 1–2.
- ŠAVEL, I. 1990, Antična gomilna grobišča v okolici Strehovec. – *Zbornik soboškega muzeja* 1, 7–17, Murska Sobota.
- ŠAVEL, I. 1991, *Topografsko področje XX. Prekmurje*. – Arheološka topografija Slovenije, Ljubljana
- ŠAVEL, I. 2003a, Gornje njive pri Dolgi vasi. – V: B. Djurić et al., *Zemlja pod vašimi nogami. Arheologija na avtocestah Slovenije. Vodnik po najdiščih*, Zbirka Dnevi evropske kulturne dediščine, 135–36.
- ŠAVEL, I. 2003b, Za Raščico. – V: B. Djurić et al., *Zemlja pod vašimi nogami. Arheologija na avtocestah Slovenije. Vodnik po najdiščih*, Zbirka Dnevi evropske kulturne dediščine, 274–75.
- ŠAVEL, I. 2005, Najdišče Za Raščico pri Krogu – naselbina kulture Somogyvár-Vinkovci. – *Zbornik soboškega muzeja* 8, 39–82, Murska Sobota.
- ŠAŠEL, J. 1955, Doneski k zgodovini Prekmurja v starem veku. – *Kronika* 3/1, 40–49.
- ŠIMEK, M. 1998, Zaštitno istraživanje na trasi autoceste Zagreb-Goričan, dionica Varaždin. – *Obavjesti hrvatskog arheološkog društva* 30/2, 62–67.
- THOMAS, B. E. 1964, Römische Villen in Pannonien. – Budapest.
- TUŠEK, I. 2003, Pod Kotom - cesta. – V: B. Djurić et al., *Zemlja pod vašimi nogami. Arheologija na avtocestah Slovenije. Vodnik po najdiščih*, Zbirka Dnevi evropske kulturne dediščine, 208–10.
- VIDRIH PERKO, V. 1997, The Roman tile factory at Vransko near Celeia (Noricum). Part two: Ceramic finds. – *Acta Rei Cretariae Romanae Fautorum* 35, 165–172.
- VIČIČ, B. 1993, Zgodnjerimsko naselje pod Grajskim gričem v Ljubljani. Gornji trg 15. – *Arheološki vestnik* 44, 153–78.

Rakičanske Muzge – A Roman villa in Prekmurje

Summary

Between the years 1997 and 2002, with the employment of aerial photography, several rectangular features – remains of buildings were discovered in Prekmurje. Rectangular features are in addition to circular features the most frequent and most recognisable crop marks. We can distinguish several types of buildings that occur separately or in combination with circular ditches or straight and curved lines (roads, tracks). Since none of the discovered larger sites had been surveyed or excavated, the only interpretations and determinations of age and function were possible due to comparison with similar features from other European countries where aerial photography is a method of site interpretation with a long history and tradition.

With systematic survey in 2003, certain features were recognised at Rakičanske Muzge, which can be interpreted as the first remains of a Roman villa to be discovered in this manner.

The architectural remains are located on a wide undulating field near the Črnc Stream on a barely recognisable terrace, which has, due to a drier soil, a lighter colour in the photographs. The area can be clearly distinguished from the surrounding wetter surface. Aerial photography enables us to recognise the ground plan of the building as reflected in the colour of the ripe wheat. Lighter shades of colour indicate the area of the Roman building. The negatives of the wall remains are visible as darker shades of colour and are in sharp contrast to the lighter background.

The building foundations of the villa are very narrow and disappear on the southern side into a moist background. This fact hinders us from perceiving the complete ground plan of the building. On the other hand, several rooms with clearly recognisable walls are visible. The villa is oriented NW – SE. On the northern side we are able to recognise a larger rectangular room (room A). Although not clearly visible, it might well be that the room was further subdivided by a wall into two more rooms (rooms B and C). On the southeastern side, we can recognise a larger oblong room (room D), without a recognisable outer

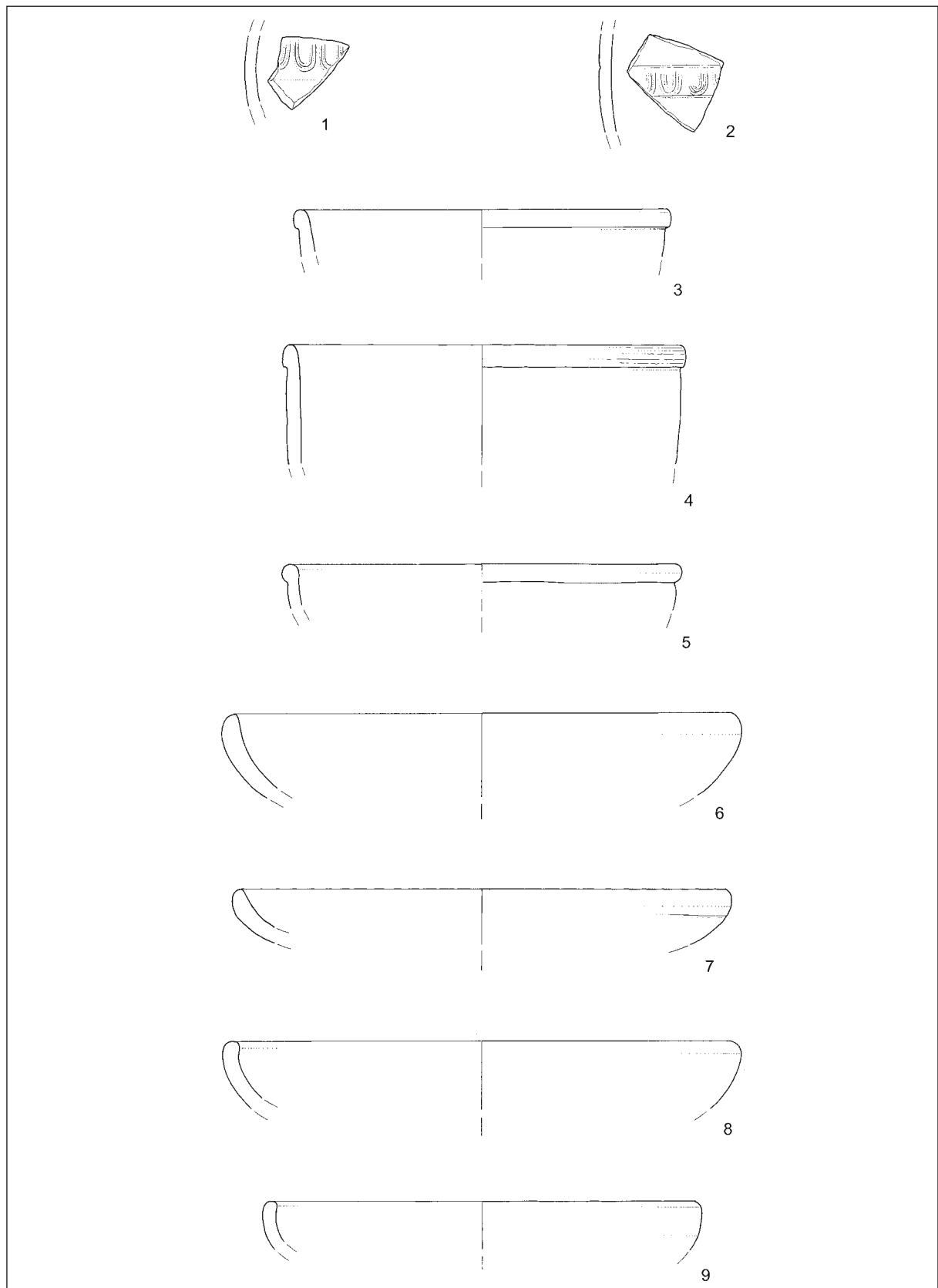
wall, which has appended a small square room (room E), the latter also leaning against the room with an apsidal end (room J). Inside the ground plan of the building, we can recognise a four further rooms (rooms F, G, H and I).

It is difficult to estimate the size of the building from the aerial photographs. Taking into account the size of the tracks visible in the grain, we can assume a size of approximately 30 by 30 meters. The ground plan of the villa from Rakičanske Muzge cannot be easily determined typologically, since part of the complex is not clearly visible. An overview of Roman villas in Pannonia did not produce suitable comparisons. Several points of resemblance can be seen in the ground plan of the Roman building remains from Ciglenice in Osekovo and in the simpler ground plan of a Roman villa rustica from Kupinja near Šemovac in Croatia.

The pottery finds collected during the field survey of the area enables us to date the remains to the second and third centuries AD. It resembles the familiar contemporaneous material from the Roman period settlements at Dolga vas near Lendava, Ivanec, and Gornje njive near Dolga vas. The discovery of the villa and the use of the methodology employed in the research – the combination of aerial photography and field survey – are of major importance for the development of non-destructive research techniques. It also signifies a major step forward in evaluating and understanding the settlement patterns of Roman occupation in Prekmurje.

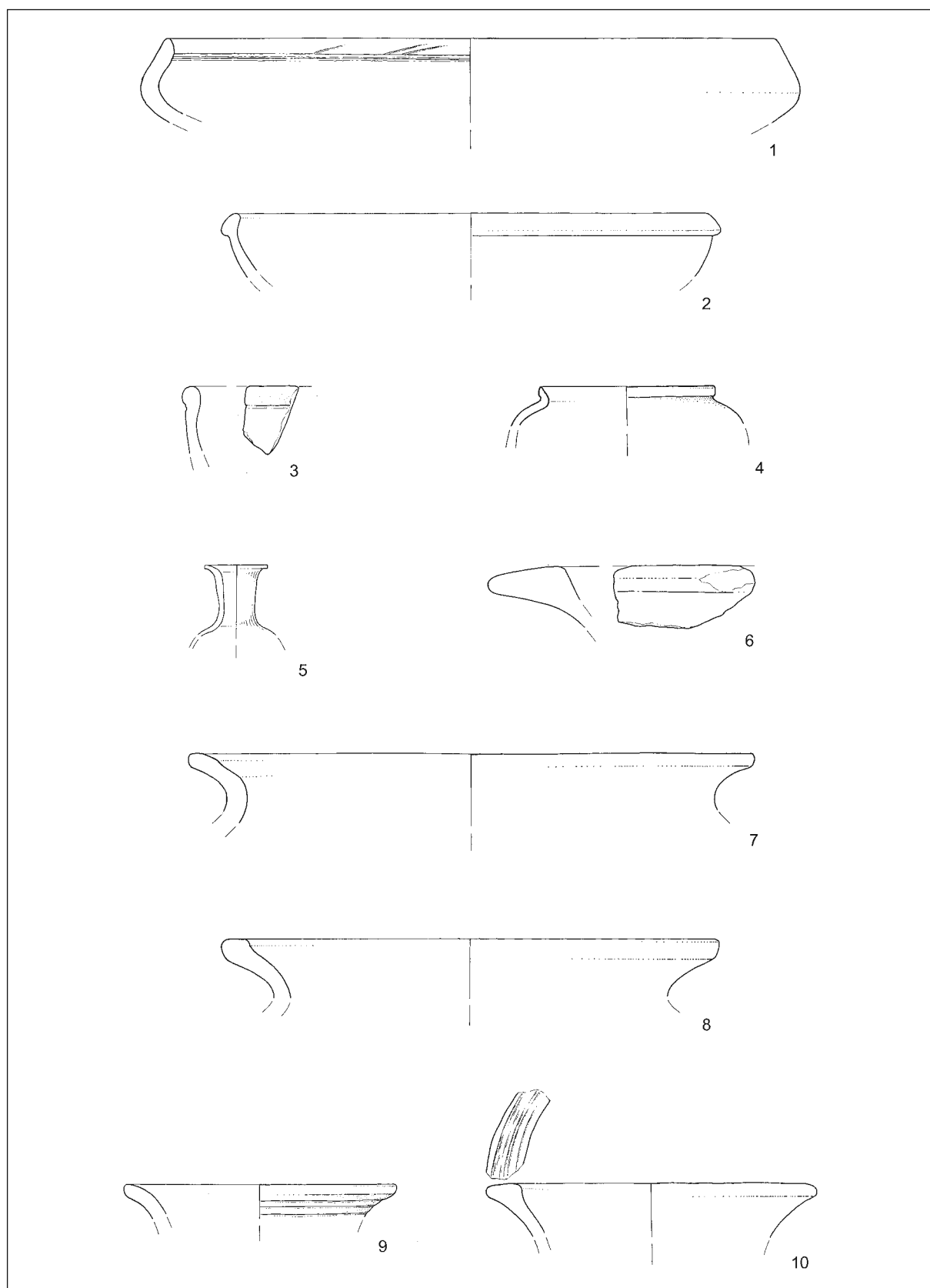
Translation: Boris Kavur

Branko Kerman
Pokrajinski muzej Murska Sobota
Trubarjev drevored 4
SI-9000 Murska Sobota
branko.kerman@guest.arnes.si

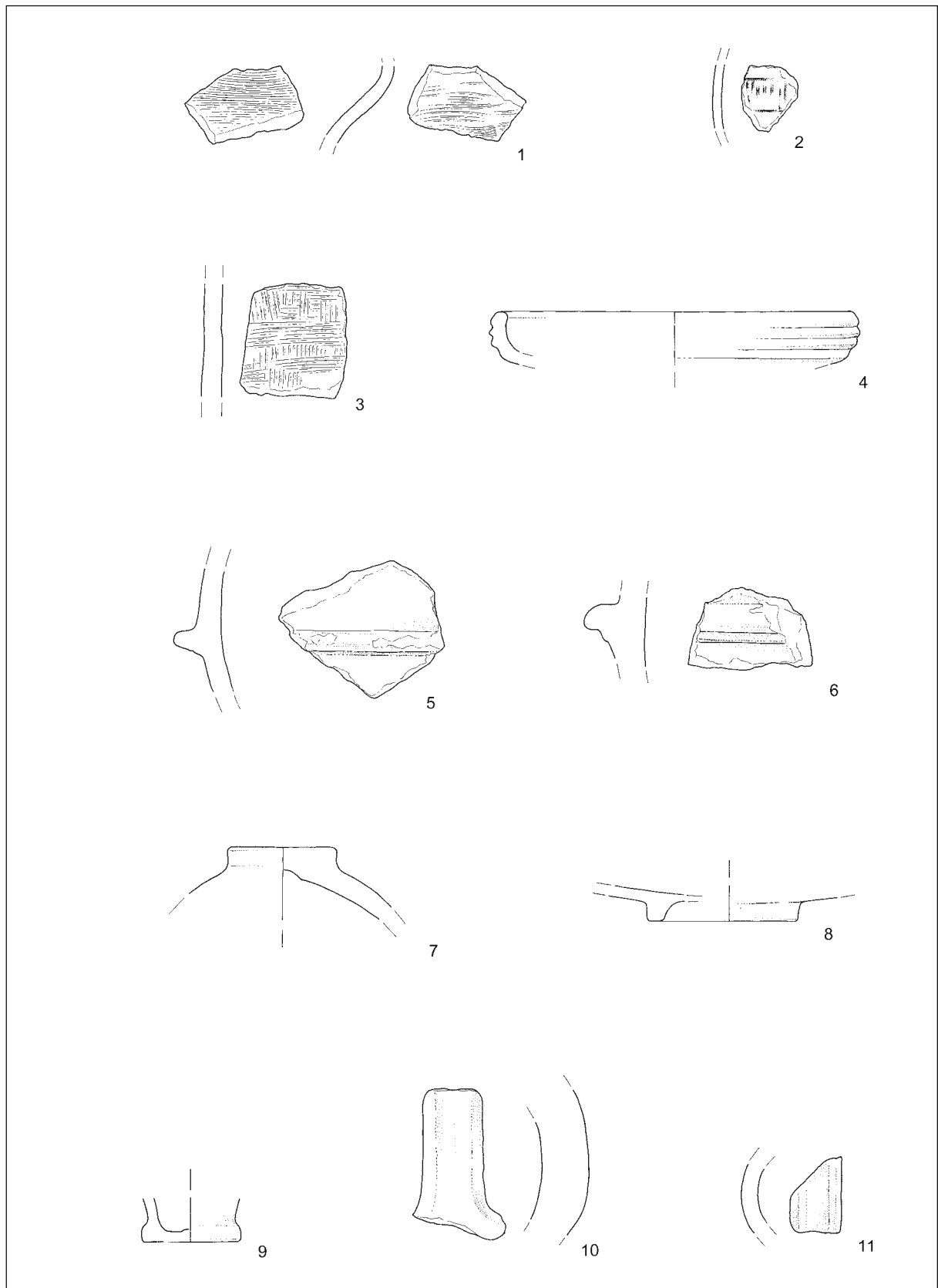
T. 1: Rakičanske Muzege. Vse keramika. M. = 1:3.

Pl. 1: Rakičanske Muzege. All pottery: Scale = 1:3.

T. 2: Rakičanske Muzge. 1-4,6-10 keramika; 5 steklo. M. 1-4,6-10 = 1:3; 5 = 1:2.

Pl. 2: Rakičanske Muzge. 1-4,6-10 pottery; 5 glass. M. 1-4,6-10 = 1:3; 5 = 1:2.

T. 3: Rakičanske Muzge. Vse keramika. M. = 1:3.
 Pl. 3: Rakičanske Muzge. All pottery: Scale = 1:3.